

⁵ Там само.

⁶ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

⁷ Права внутрішньо переміщених осіб : навч. посіб. / С.Б. Булеца, В.Б. Дацюк, Т.О. Карабін та ін.; за ред.: О.Я. Рогача, М.В. Савчина; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Юрид. ф-т, Н.-д. ін-т порівняльного публіч. права та міжнар. права. – Ужгород: РІК-У, 2017. – С. 9.

⁸ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Там само.

Резюме

Бовкун Е.М. Набуття, реалізація і припинення правового статусу внутрішньо переміщеної особи в Україні.

Дослідження присвячено з'ясуванню особливостей набуття, реалізації і припинення правового статусу внутрішньо переміщеної особи в Україні. Вивчено та проаналізовано національне законодавство України щодо набуття, реалізації і припинення правового статусу внутрішньо переміщеної особи. Виділено основні проблемні аспекти, які виникають у людини та громадянина при набутті, реалізації і припиненні правового статусу внутрішньо переміщеної особи в Україні.

Ключові слова: правовий статус, набуття, реалізація, припинення, внутрішньо переміщена особа.

Резюме

Бовкун Э.М. Приобретение, реализация и прекращение правового статуса внутренне перемещенного лица в Украине.

Исследование посвящено выяснению особенностей приобретения, реализации и прекращения правового статуса внутренне перемещенного лица в Украине. Изучено и проанализировано национальное законодательство Украины касательно приобретения, реализации и прекращения правового статуса внутренне перемещенного лица. Выделены основные проблемные аспекты, возникающие у человека и гражданина при приобретении, реализации и прекращении правового статуса внутренне перемещенного лица в Украине.

Ключевые слова: правовой статус, приобретение, реализация, прекращение, внутренне перемещенное лицо.

Summary

Bovkun E. Acquisition, realization and termination of the legal status of the internal displaced person in Ukraine.

The research is devoted to clarifying the characteristics of the acquisition, realization and termination of the legal status of internally displaced person in Ukraine. The national legislation of Ukraine regarding the acquisition, realization and termination of the legal status of an internally displaced person has been studied and analyzed. The main problematic aspects that arise in acquiring, realization and terminating the legal status of an internally displaced person in Ukraine are highlighted.

Key words: legal status, acquisition, realization, termination, internally displaced person.

УДК 340.1

Б.Е. НАСТАВНИЙ

Богдан Едуардович Наставний, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОМИЛКА ЯК ЮРИДИЧНЕ ПОНЯТТЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Визначальним чинником високої ефективності правового регулювання суспільних відносин є ефективне використання законодавчої техніки. Особливо актуальним постає питання техніко-юридичної досконалості законів, забезпечення їх системності в умовах постійного зростання їх кількості, розширення сфери правового регулювання суспільних відносин. На жаль, значна кількість діючих законів не є досконалими і створюються з порушенням вимог законодавчої техніки та містять численні техніко-юридичні помилки. У зв'язку з цим необхідним є аналіз сучасних наукових розробок у сфері законодавчої техніки на предмет дослідження поняття «помилка у використанні законодавчої техніки», існуючих основних підходів щодо тлумачення цього поняття, відокремлення його від суміжних понять та виокремлення основних ознак і різ-

новидів поняття «помилка у використанні законодавчої техніки». Це дасть змогу краще зрозуміти не лише основні наукові підходи до цього поняття, а й побудувати єдину понятійну базу та визначити місце помилки у використанні законодавчої техніки в системі юридичних помилок, сприятиме ліквідації наявних помилок та попередженню їх у майбутньому.

Це дослідження ґрунтується на наукових працях представників як вітчизняної, так і зарубіжної юридичної науки, зокрема: В.К. Бабаєва, С.В. Бобровник, І.Л. Брауде, М.О. Власенка, Г. Дутки, Ж.О. Дзейко, Р. Ієринга, К. Ільберта, Т.В. Кашаніної, Д.А. Керімова, П.М. Рабіновича, В.І. Риндюк, В.М. Сирих, П.І. Стучки, Ю.О. Тихомирова, А.А. Ушакова, Б.В. Чигідіна, О.Ф. Черданцева, Д.В. Чухвічева, О.І. Юшика та інших.

Мета статті полягає в тому, щоб показати, що впровадження єдиної понятійної бази та розробка системи правил законодавчої техніки позитивно позначиться на виробленні й впровадженні системи техніко-юридичних прийомів і методів у законодавчу діяльність в Україні та на якісному рівні законодавчих актів.

Єдина справжня помилка – не виправляти своїх минулих помилок – так свого часу сказав давньокитайський філософ і засновник конфуціанства Конфуцій. Так, людство розвивається, розвиваючи і все навколо себе, змінюються погляди, ідеї, парадигми, змінюються шляхи регулювання відносин та й самі відносини як всередині окремих ланок суспільства, так і між усіма його членами, як у внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях, охоплює національні та міждержавні відносини. Розвиваючись, ми певним чином еволюціонуємо та удосконалюємо усе, що нас оточує. Але часто цей процес не відбувається без помилок. Втім, саме завдяки помилкам ми звертаємо увагу на певні недоліки, що заважають нам удосконалювати як себе, так і навколишній світ, удосконалювати наші навички та знання, взаємовідносини між людьми, процеси виробництва і продукцію, удосконалювати шляхи та способи взаємодії між суб'єктами на різних етапах їх відносин, реалізації їх природних і законних прав та обов'язків, які регулюються нормативно-правовими актами. Проте чинні нормативно-правові акти не є ідеальними, часто зустрічаються суперечності між актами різної юридичної сили стосовно однакового питання, бувають і граматичні, мовні помилки, помилки в тлумаченні – однакові терміни з різним змістом тощо. Але найгіршою та найпоширенішою помилкою є порушення правил законодавчої техніки. Тому дослідження питання помилок у використанні законодавчої техніки, шляхи попередження та ліквідації цих помилок є актуальним у практичному та теоретичному аспектах. Перше, що варто розглянути – питання генези помилки, поняття та зміст юридичної помилки як загальнонаукового, так і конкретно-юридичного явища.

Помилка – неправильність у діях, вчинках, висловлюваннях чи думках¹. Помилки зустрічаються у всіх сферах людської діяльності. Відомо багато історичних прикладів, в яких помилки призвели до катастрофічних наслідків. Помилкам присвячено безліч афоризмів, їх осмислюють філософи, поети, письменники, історики. Так, з твердженням «на помилках вчаться» згодні багато філософів-діалектиків. Скептики і агностики вважають, що всі наші уявлення, швидше за все, помилкові. Найчастіше грань між «правильністю» і «помилковістю» того чи іншого явища настільки тонка, що її неможливо розрізнити.

Давньогрецький філософ, представник матеріалізму, Епікур, вважав, що помилки виникають тоді, коли людина намагається щось додати до своїх уявлень за допомогою розуму². Він стверджував, що істинні лише безпосередні відчуття; осмислення ж цих сприйнять призводить до помилок. Ця теорія носить назву «матеріалістичний сенсуалізм»³.

Зігмунд Фрейд припустив, що помилки, які здійснюються людиною, не є випадковими і не висловлюють обмеженість її здібностей. У книзі «Психопатологія повсякденного життя» (1901р.) З. Фрейд показав, що на перший погляд незначні й безглузді помилкові дії служать реалізації несвідомих бажань. Це – компромісні прояви, створювані відповідним свідомим наміром і частковим одночасним здійсненням несвідомого бажання⁴.

У даний час філософські аспекти питання про помилковість або правильності тих чи інших теорій досліджує філософія.

Перед тим, як дослідити основні наукові підходи до розуміння поняття помилки в юридичній науці, необхідно наголосити, що аналіз галузевих напрацювань, у яких використовується термін «помилка», дає підстави стверджувати, що ним позначають різні за своєю юридичною природою явища.

Вченими по-різному тлумачиться поняття помилки у використанні законодавчої техніки. Крім того, для його позначення вживаються різні терміни, зокрема: «правотворча помилка», «законотворча помилка», «помилка у законотворчості», «дефекти права», «юридична помилка», «правова помилка», «помилка в праві», «техніко-юридична помилка» і т. д. Таке термінологічне розмаїття не сприяє чіткому розумінню цього феномена, тому виникає потреба з'ясувати, який зміст вкладається в поняття «помилка у використанні законодавчої техніки» через загальне поняття «юридичної помилки».

Перше враження про зміст поняття отримуємо від самих названих термінів. У наведених словосполученнях слова «дефекти» і «помилка» є головними, а слова «правотворча», «правова», «юридична», «законотворча» і т. д. – залежними, що вказують на ознаки головних слів. Залежні слова є визначеннями, які окреслюють межі використання в зазначених словосполученнях термінів «дефект» і «помилка», конкретизуючи поняття права та інших відповідних складових правової системи, які фігурують у наведених словосполученнях.

Наукове дослідження юридичної помилки, її природи та особливостей здійснюється як у межах загальної теорії права, так і в межах галузевих юридичних наук. Проте дискусії, що виникають стосовно юридичних помилок, як правило, зумовлені неналежною систематизацією позицій, які існують у правознавстві щодо цього явища. А це зумовлює потребу виявлення стану наукової розробки юридичних помилок.

Так, у науці кримінального права питання помилок достатньо повно розроблені у зв'язку із вивченням суб'єктивної сторони злочину, а також кваліфікації злочинів⁵. В.В. Колосовський помилку у кримінально-правовій кваліфікації визначає як викликану оманною суб'єкта правозастосування неправильність у його діях, яка полягає у неточному або неповному встановленні та юридичному закріпленні відповідності між ознаками вчиненого діяння та ознаками складу злочину чи іншого кримінально-правового діяння⁶. Так само і Т.М. Марітчак помилку у кваліфікації злочинів пов'язує із певним суб'єктом, з її ненавмисним характером, із неправильним застосуванням кримінального закону, із її зовнішньою формою виразу у процесуальному документі та з необхідністю її підтвердження процесуальним актом⁷.

Таким чином, на основі узагальнення основних точок зору щодо досліджуваної проблематики можна дійти висновку про те, що поняття «помилка» серед науковців у сфері кримінального права, як правило, розуміється як помилка особи, яка здійснює діяння, щодо встановлення фактичних обставин, що визначають характер і ступінь суспільної небезпеки діяння, або/та його юридичної характеристики.

Цивільне правознавство теж традиційно поділяє помилку на фактичну (неправильне або викривлене усвідомлення фактичних обставин) та юридичну (незнання або хибне тлумачення чинного законодавства). Фактичною помилкою, на думку В.Ю. Дмитренка, слід вважати такий стан людської свідомості, за якого особа неправильно сприймає певні фактичні обставини, причиною чого стало неправильне сприйняття реальності органами чуття або здійснення неправильного умовиводу⁸.

Виходячи зі змісту ст. ст. 229, 230 ЦК, виділяють два основні критерії для класифікації фактичної помилки. Такими критеріями є: характер обставини, щодо якої помилявся суб'єкт; джерело виникнення помилки.

Як бачимо, цивільне правознавство, як і кримінальне, розглядає помилку як неправильне уявлення особи щодо своїх діянь, хибне усвідомлення фактичних обставин та ознак своїх діянь, що підкріплюються незнанням чи хибним тлумаченням чинного законодавства та юридичною оцінкою своїх діянь. Таким чином, у цивільному та кримінальному правознавстві фактична та юридична помилки стоять пліч-о-пліч при наданні особою юридичної оцінки власних діянь.

У процесуальних юридичних науках помилки досліджуються у контексті їх виявлення й усунення на різних стадіях цивільного та кримінального процесів.

Так, у науці кримінального процесу досліджуються юридична природа та особливості слідчих, експертних, судових та інших помилок. Наприклад, під судовою помилкою розуміють неумисне діяння (дію або бездіяльність) особи, яка здійснює розгляд кримінальної справи у досудових та судових стадіях кримінального процесу, а також на стадії виконання вироку, що проявляється у неправильному застосуванні та недотриманні вимог кримінального, кримінально-процесуального закону, що тягне за собою істотне порушення конституційних прав та свобод людини та громадянина⁹. Слідчі помилки трактують як недоліки, що допускаються слідчим у ході досудового слідства при застосуванні кримінального чи кримінально-процесуального законодавства, відступ або неправильне застосування криміналістичних рекомендацій, які стали результатом сумлінної омани та привели до негативних наслідків або можливості їхнього настання¹⁰. Водночас експертні помилки визначають як ненавмисно неправильні судження, дії чи бездіяльність судового експерта в процесі експертного дослідження, що реалізуються у його письмових висновках через неправильне отримання і переробку інформації на рівні відчуття, сприйняття, уявлення, мислення, джерелом котрих можуть бути психічні, соціальні, біологічні якості експерта як фахівця у певній галузі судово-експертних знань¹¹.

Вищенаведені позиції щодо поняття «помилка» у різних галузевих юридичних науках демонструють його багатозначність, яка, з одного боку, вказує на його різні функціональні можливості у науковому пізнанні, а, з другого боку, – ускладнює формування єдиної, цілісної та внутрішньо несуперечливої загальної теорії юридичних помилок.

Багатозначне використання поняття помилки у юридичній сфері зумовлено насамперед полісемічним характером самого слова «помилка», а також різними підходами до його розуміння (філософського, логічного, психологічного, діяльнісного та ін.).

Така багатозначність слова «помилка» позначається і на різноманітті позицій представників загально-теоретичної юриспруденції, які визначають помилку: через результат дій суб'єкта, пов'язують її із самою діяльністю суб'єкта, вказують на неправильність пізнання суб'єкта та ін.

При цьому різноманіття таких авторських позицій стосується як загального поняття помилки, так і різних видів помилок у використанні законодавчої техніки – правотворчих, правозастосовних, правотлумачних тощо¹². Так, О.Б. Лісюткін помилку трактує як негативний результат, що зумовлений складністю та суперечливістю соціального розвитку і неправильністю юридично значимих дій учасників суспільних відносин, який перешкоджає досягненню поставлених цілей та передбачає можливість виникнення або зміни суб'єктивних прав та юридичних обов'язків учасників суспільних відносин¹³.

Як зазначає В.М. Баранов, правотворча помилка є офіційно реалізованою, добросовісною оманною, результатом неправильних дій нормотворчого органу, що порушують загальні принципи або конкретні норми правотворення, які не відповідають рівню та закономірностям державно необхідного розвитку відносин, що регулюється та тягнуть за собою шляхом видання хибної норми права несприятливі соціальні юридичні наслідки¹⁴. А.С. Лашков відстоює позицію, що правотворча помилка – це неадекватний (відставання чи випередження досягнутого рівня зрілості регульованих відносин) економічним, політичним, психологічним, організаційним цілям, логіко-гносеологічним закономірностям правотворення результат офіційного

оприлюднення юридичної норми, інституту права, який порушує в силу добросовісної омані чи умисного протиправного діяння загальні принципи чи конкретні правила правотворення, що викликає чи здатний викликати негативні соціальні та юридичні наслідки та виступає основою для вимоги від зобов'язаної сторони усунути допущену помилку, відшкодувати спричинену шкоду¹⁵. На думку С.Г. Пішиної, правоінтерпретаційна помилка являє собою таке відхилення у процесі юридичної інтерпретації від правил тлумачення, що породжує юридичний результат, який суперечить критеріям істинності тлумачення та тягне негативні соціальні та інші наслідки¹⁶.

Отже, підсумовуючи наведене вище, можна констатувати, що існує значна кількість підходів до розуміння змісту, форми існування, предмета помилок у юридичній науці. Це зумовлено тим, що у юридичній літературі існують різні позиції вчених щодо правових явищ, у яких можуть існувати помилки. Такими явищами є: пізнання, дія (поведінка), документ. Серед різних галузевих підходів до визначення поняття «помилка» ми знаходимо деякі спільні риси помилок, які виокремлюються науковцями: неточність; ненавмисність; неправильне застосування закону; неповне чи неточне встановлення обставин; неправильна юридична оцінка; настання негативних наслідків.

У зв'язку з цим виникає питання, чи має загальне поняття «юридична помилка» охоплювати усі форми їх існування, чи, можливо, лише одну з них? Вважаємо, що проблему документальної форми існування юридичних помилок доцільно розробляти разом з юридичною технікою. Діяльнісну форму юридичних помилок варто розробляти з юридичною технологією. Пізнавальні юридичні помилки необхідно розробляти в межах методології правового пізнання – дослідження.

Родове поняття, через яке визначають помилку, є «невідповідність». Помилка, незалежно від форми її існування, чи то у правовому пізнанні, чи у правовій поведінці (діях, операціях) суб'єктів, чи у юридичних документах, полягає у їх невідповідності певним вимогам, правилам, еталонам, зразкам, принципам, цінностям і т. ін. При тому такі вимоги є за своєю природою ідеальними (належними) явищами та визначають позитивні властивості, яким мають відповідати властивості реального явища. Помилка, власне, і проявляється у невідповідності певних властивостей реального явища властивостям ідеального явища. При тому істинність певних вимог, які випливають із властивостей ідеального явища, береться за аксіому.

Тому можна констатувати, що «юридична помилка» є найбільш широким поняттям, що включає помилки, допущені в процесі правотворчості (правотворчі помилки) і помилки, допущені в процесі правозастосування (правозастосовні та правотлумачні помилки), які, в свою чергу, являють собою помилки у використанні законодавчої техніки.

¹ Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка / под ред. Д.Н. Ушакова. – М.: Гос. ин-т «Сов. энцикл.» ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935–1940. – Т. 1–4. – С. 234.

² Шахнович М.М. Эпикур / М.М. Шахнович // Новая философская энциклопедия / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; предс. научно-ред. совета В.С. Стёпин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Мысль, 2010. – Т. 1–4. – 2816 с.

³ Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии / Д.Н. Чанышев. – М.: Высшая школа, 1991. – С. 212.

⁴ Pascale M. 25 livres clés de la psychanalyse / Marson-Zyto Pascale. – Allier: Marabout, 1994. – 356 с.

⁵ Янишина І. Юридичні помилки: стан наукового дослідження / І. Янишина // Вісник Львівського університету. – 2012. – Вип. 56. – С. 53–56. – (Серія «Юридична»).

⁶ Колосовский В.В. Ошибки в квалификации уголовно-правовых деяний : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Колосовский Валерий Владимирович. – Челябинск, 2003. – 27 с. – С. 6.

⁷ Марітчак Т.М. Помилки у кваліфікації злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Марітчак Тарас Михайлович. – Л., 2003. – С. 9.

⁸ Дмитренко В.Ю. Зміст фактичної помилки у цивільному законодавстві України: навч. вид. / В.Ю. Дмитренко // Другі юридичні читання : Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції / М-во освіти і науки України, Нац. акад. наук України, НПУ ім. М.П. Драгоманова, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київський ун-т права. – К. : НПУ, 2005. – С. 331–334.

⁹ Голубева М.Л. Судебная ошибка: теоретико-прикладной анализ : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Голубева Марина Львовна. – Нижний Новгород, 2009. – С. 11.

¹⁰ Марченко А.Б. Слідчі помилки та шляхи їх подолання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Марченко Артем Борисович. – К., 2006. – С. 9.

¹¹ Абрамова В.М. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Абрамова Валентина Михайлівна. – К., 2005. – С. 10.

¹² Янишина І. Юридичні помилки: стан наукового дослідження / І. Янишина // Вісник Львівського університету. – 2012. – Вип. 56. – С. 53–56. – (Серія «Юридична»).

¹³ Лисюткин А.Б. О понятии категории «ошибка» в юриспруденции : логико-философский аспект / А.Б. Лисюткин // Правоведение. – 1996. – № 3 (214). – С. 26.

¹⁴ Баранов В.М. Истинность норм советского права / В.М. Баранов. – Саратов : Изд. Саратов. ун-та, 1989. – С. 129.

¹⁵ Лашков А.С. Правотворческие ошибки. Проблемы теории и практики : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А.С. Лашков. – СПб., 1999. – С. 11.

¹⁶ Пішина С.Г. Правоінтерпретаційні помилки. Проблеми теорії та практики: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Пішина Светлана Георгиевна. – Нижний Новгород, 2000. – С. 9.

Резюме

Наставний Б.Е. Помилка як юридичне поняття: теоретико-правові аспекти.

Стаття присвячена актуальній проблематиці – теоретико-правовій характеристиці поняття помилки як загальнонаукового та конкретно-юридичного явища. Автором зроблено спробу охарактеризувати наявну у вітчизняній та зарубіжній літературі дискусію стосовно різновидів поглядів на розуміння помилки в юриспруденції. Здійснено аналіз співвідношення поняття «помилка» у юридичній науці на загальнотеоретичному та галузевому рівнях, проведено розмежування понять «юридична помилка» та «помилка у використанні законодавчої техніки».

Ключові слова: помилка, юридична помилка, помилка у використанні законодавчої техніки, законодавчий процес, законодавча техніка.

Резюме

Наставний Б.Э. Ошибка как юридическое понятие: теоретико-правовые аспекты.

Статья посвящена актуальной проблематике – теоретико-правовой характеристике понятия ошибки как общенаучного и конкретно-юридического явления. Автором охарактеризована существующая в отечественной и зарубежной литературе дискуссия касательно разновидностей взглядов на понимание ошибки в юриспруденции. Осуществлен анализ соотношения понятия «ошибка» в юридической науке на общетеоретическом и отраслевом уровнях, разграничены понятия «юридическая ошибка» и «ошибка в использовании законодательной техники».

Ключевые слова: ошибка, юридическая ошибка, ошибка в использовании законодательной техники, законодательный процесс, законодательная техника.

Summary

Nystavnyj B. Mistakes as a legal concept: theoretical and legal aspects.

The article is devoted to the actual problems of the theoretical and legal characteristics of the concept of mistakes as a general scientific and specific legal phenomenon, in particular the dominant discussion in the national and foreign literature concerning the types of views of the investigated phenomenon. Existing laws are not perfect and are produced in violation of the requirements of the legislative technique and contain numerous technical and legal mistakes. In this regard, the analysis of the relation between the concept of “mistake” in legal science at the general theoretical and branch levels is carried out and the distinction between the concepts of “legal mistake” and “legislative technique mistakes” is given.

Key words: mistake, legal mistake, legislative technique mistakes, legislative process, legislative technique.

УДК 342.7

Л.В. ТКАЧУК

Лідія Володимирівна Ткачук, здобувач Національної академії внутрішніх справ

**ПРАВОЗАХИСНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Конституцією України проголошено, що наша держава є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою. У такій державі усі гілки влади покликані діяти в інтересах народу за допомогою системи інститутів, завдяки яким, в свою чергу, здійснюється зворотній вплив народу на державну владу. Для забезпечення неухильного додержання конституційних прав і свобод людини та громадянина, створення ефективного механізму для їх захисту, духовних та моральних підвалин суспільства необхідно враховувати той факт, що наше суспільство сьогодні зазнає суттєвих перетворень на шляху вступу до європейської спільноти.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави¹.

Права людини – це гарантовані Конституцією та державою вид і міра можливої поведінки людини і громадянина у суспільстві та державі з метою задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах.

Залежно від характеру відносин, що виникають між людиною і державою, основні права можна поділити на три групи. По-перше, як фізична особа людина наділяється певними особистими правами. По-друге, індивід як член громадянського суспільства наділяється певними політичними правами. І, нарешті, по-третє, особа як учасник економічних відносин наділяється певними соціально-економічними правами.

Права людини, як би широко вони не були декларовані, не становлять реальної цінності без гарантій їхньої реалізації. Правові гарантії реальні лише тоді, коли ефективно працює механізм їх реалізації.